

***Pokonywanie barier, kształtowanie historii:
Afroamerykańska autobiografia sportowa (Jesse Owens)***

***Breaking Barriers, Shaping History:
African American Sports Autobiography (Jesse Owens)***

Michał Mazurkiewicz

UNIWERSYTET JANA KOCHANOWSKIEGO W KIELCACH

Słowa kluczowe

autobiografia, amerykański sport, czarni Amerykanie, Owens, kwestie rasowe

Keywords

autobiography, American sport, Black Americans, Owens, racial issues

Abstrakt

Niniejszy artykuł zawiera analizę życia i wpływu społecznego czarnoskórego lekkoatlety amerykańskiego, Jessego Owensa (1913–1980). Oparty jest on przede wszystkim na autobiografii sportowca, ale także na innych źródłach historycznych. Przedstawione jest tu złożone tło historyczne wydarzeń sportowych (w tym głęboko zakorzenione problemy, jak napięcia międzynarodowe, rasizm), co szczególnie dotyczy igrzysk olimpijskich z 1936 roku. Artykuł dowodzi, iż autobiografia sportowa zawiera nie tylko refleksje na temat rozwoju danej jednostki, ale też zmian zachodzących w sporcie oraz w szeroko rozumianym społeczeństwie.

Abstract

This article analyzes the life and social impact of the Black American track and field athlete Jesse Owens (1913–1980). It draws primarily on the athlete's autobiography, but also on other historical sources. The complex historical background of sporting events (including deep-rooted problems such as international tensions and racism) is presented, particularly with regard to the 1936

Olympic Games. The article shows that a sports autobiography reflects not only the development of the individual concerned, but also changes taking place in sport, as well as society in general.

Wstęp

Sport, zjawisko o niezwykle złożonej naturze, budzące silne emocje i przyciągające miliony zagorzałych kibiców, słusznie stał się istotnym przedmiotem badań naukowych. Historia i socjologia sportu to dyscypliny, które skupiają liczne grono badaczy zafascynowanych wszelkimi możliwymi aspektami sportowej rzeczywistości. Jak zauważają John Nauright i David K. Wiggins, „niewiele kwestii pochłonęło historyków sportu w świecie anglojęzycznym bardziej niż kwestia rasy”¹. I rzeczywiście, zagadnienia rasowe, w tym te dotyczące Ameryki, oferują naukowcom wiele interesujących obszarów badawczych.

Afroamerykanie wnieśli duży wkład w szeroko rozumianą kulturę amerykańską, w tym literaturę. Sport był i pozostaje źródłem inspiracji literackiej na całym świecie, w tym w Stanach Zjednoczonych. Badania nad literaturą afroamerykańską, także sportową, zyskują w ostatnich dekadach na znaczeniu. Celem artykułu jest zaprezentowanie i przeanalizowanie jednej z najciekawszych autobiografii czarnoskórego amerykańskiego sportowca, Jessego Owensa, napisanej z pomocą Paula Neimarka.

Badanie opiera się w dużej mierze na źródłach historycznych (wspomniana autobiografia, archiwalne wypowiedzi oraz artykuły prasowe) i wymagało zapoznania się z licznymi publikacjami poświęconymi historii sportu i historycznej obecności sportu w kulturze amerykańskiej.

Autobiografia – wprowadzenie

Autobiografie, czyli samodzielnie (na ogół) napisane relacje z życia danej osoby, od dawna tworzone są przez przedstawicieli różnych dziedzin życia; świat sportu nie stanowi tu wyjątku. Krytycy literaccy, historycy i przedstawiciele innych dyscyplin akademickich odnajdują w autobiografiach „nie tylko zrozumienie tego, jak życie zostało przeżyte, ale także najbardziej fundamentalne opisy tego, co znaczy być sobą w świecie”². Kontekst historyczny i społeczny jest zatem równie ważny, jak sama opowieść o życiu, a niekiedy nawet ważniejszy; choć autobiografia wykazuje tendencję do skupiania się na kwestiach prywatnych, „istnieje wiele przykładów [dzieł], które koncentrują się

¹ J. Nauright i D. K. Wiggins, *Race*, [w:] *Routledge Companion to Sports History*, red. S. W. Pope i J. Nauright, London, New York 2012, s. 148.

² L. Marcus, *Autobiography: A Very Short Introduction*, Oxford 2018, s. 1.

w mniejszym stopniu na indywidualnym doświadczeniu lub na poszukiwaniu siebie, niż na istocie czasów, w których pisarz żył”³. Literatura sportowa obfituje w autobiografie różnej proweniencji, a te, które wzbudzają największe zainteresowanie, to z pewnością dzieła autorstwa znanych sportowców i trenerów reprezentujących różne dyscypliny sportowe. Jak zauważa – podając liczne przykłady – Lee McGowan, „autobiografia w szczególności rozpowszechniona jest w pisarstwie o tematyce piłkarskiej”⁴. Niewątpliwie czytelnik zasypywany jest wręcz publikacjami stworzonymi w dużym stopniu przez gwiazdy futbolu – sportu generującego najsilniejsze emocje na całym niemal świecie. Z drugiej strony inne dyscypliny, jak choćby lekkoatletyka, również dostarczają interesujących przykładów.

Wśród autobiografii sportowych, te napisane przez czarnoskórych sportowców zajmują szczególne miejsce, gdyż droga do pełnej równości w rywalizacji sportowej (obejmująca walkę z dyskryminacją rasową), była długa i wyboista⁵. Dzieje sportu to zatem historie takich herosów aren, jak np. m.in. Afroamerykanie: bokser Jack Johnson, tenisistka Althea Gibson, baseballista Jackie Robinson, golfista Charlie Sifford czy też, last but not least, legendarny Jesse Owens, który rzucił wyzwanie samemu Adolfowi Hitlerowi.

Jesse Owens – wczesne lata (przedstawione na kartach autobiografii)

Wraz z upływem czasu zaciera się pamięć o dawnych bohaterach sportu. Są jednak pewne postacie i wydarzenia, które na zawsze pozostają w pamięci i w sercach wielu kibiców. Urodzony w 1913 roku Jesse Owens stał się legendą sportu w latach 30. ubiegłego wieku. Zdobycie czterech złotych medali (w lekkoatletyce) na Letnich Igrzyskach Olimpijskich w Berlinie w 1936 roku, odbiło się szerokim echem, zadziwiło świat i uczyniło Owensa jedną z najbardziej znaczących postaci w historii sportu. Owo niebagatelne osiągnięcie „oznaczało [bowiem] coś więcej niż tylko sportowy sukces. W czasach segregacji, a także powstania nazistowskich Niemiec, Jesse Owens obalił teorię rasową Hitlera”⁶. Skala jego dokonań wyraźnie wykroczyła zatem poza sferę sportu; postrzegano go jako ikonę awansu społecznego Afroamerykanów.

Autobiografia zatytułowana *Jesse Owens: The Man Who Outran Hitler* (której współautorem jest Paul Neimark) należy do kanonu *spiritual*

³ Ibidem, s. 79.

⁴ L. McGowan, *Football in Fiction: A History*. London, New York, 2021, s. 4.

⁵ Zob. np. D. K. Wiggins i P. B. Miller, *The Unlevel Playing Field: A Documentary History of the African American Experience in Sport*, Champaign, IL, 2003; D. K. Wiggins, *Out of the Shadows: A Biographical History of African American Athletes*, Fayetteville, AR, 2008.

⁶ *Jesse Owens Story*, [w:] jesseowens.com/biography/ (dostęp 30 I 2024).

autobiography, ponieważ ukazuje postawy religijne Owensa i jego duchowy rozwój⁷. Wiara sportowca, obcowanie z transcendencją, jak również rola modlitwy, przenikają opis jego doświadczeń życiowych, w tym osiągnięć sportowych. Religia zawsze zajmowała istotne miejsce w rodzinie Owensów. Jego rodzice byli gorliwymi baptystami, którzy regularnie uczęszczali do lokalnego kościoła Oakville Missionary Baptist Church, gdzie ojciec przyszłego biegacza, Henry, sprawował funkcję diakona⁸. Pośród wspomnień znaleźć można liczne przykłady odniesień do religii. Po pierwsze, sekcja dedykacji na początku książki przywołuje Boga („The Great Referee” – pol. „Wielki Sędzia”). Jesse ożywia w pamięci liczne epizody, m.in. długie, dziewięćmiłowe spacerowanie do kościoła⁹. Snując opowieść na temat poważnego kryzysu osobistego, który przeszedł, przypomina sobie o potrzebie zwrócenia się do Boga i spontanicznej modlitwie w nieznanym kościele: „Nagle wiedziałem, że tylko Bóg może mi pomóc. Wszedłem do środka. Nie zwróciłem uwagi na denominację i jakie to miało znaczenie? Czyż nie był On wszędzie tam, gdzie ludzie Go szukali?”¹⁰. Są też inne relacje tego typu, co pokazuje bardzo silną wiarę Owensa i szczerą oddanie Bogu.

Pierwsza część autobiografii koncentruje się na historii dorastania Owensa w biednej rodzinie czarnoskórych robotników rolnych. Podróż chłopca ku sławie rozpoczyna się więc od namalowania obrazu dzieciństwa spędzonego w Oakville w stanie Alabama. Relacja zawiera refleksje na temat trudności, jakich doświadczała rodzina, w tym kłopotów finansowych: „Mój ojciec nie miał żadnych umiejętności – jak mógłby je mieć? Był jak miliony innych czarnych mężczyzn po przełomie wieków, których ojcowie lub dziadkowie urodzili się jako niewolnicy. Nie znał niczego poza pracą na roli...”¹¹. Ogólnie rzecz biorąc, historia rodziny przedstawiona jest na tle historycznym. Momentem przełomowym jest przeprowadzka na północ kraju (w ramach Wielkiej Migracji czarnoskórych w latach 1910–40), do Cleveland w stanie Ohio, w poszukiwaniu lepszego świata i nowych możliwości. Jesse miał wówczas dziewięć lat. Wspomina on nowe miejsce zamieszkania w następujący sposób: „Czy to był lepszy świat? Raczej zawsze tak się wydawało. Radziłiśmy sobie lepiej, jako rodzina. Prawie każdy z nas miał pracę – ukochaną pracę!”¹².

⁷ Religia odgrywała i odgrywa wielką rolę w życiu licznych sportowców. Zob. np. M. Mazurkiewicz, *Religion in the Life of Kobe Bryant*, „Journal of African American Studies”, t. 25, nr 2, VI 2021, s. 324–338.

⁸ J. Schaap, *Triumph: The Untold Story of Jesse Owens and Hitler's Olympics*, Boston, New York 2008, s. 20.

⁹ J. Owens i P. Neimark, *Jesse: The Man Who Outran Hitler*, New York 1978, s. 21.

¹⁰ Ibidem, s. 183.

¹¹ Ibidem, s. 19–20.

¹² Ibidem, s. 35

Owens odkrył w sobie pasję do biegania w młodym wieku, a jego talent sportowy ujawnił się w latach licealnych i uniwersyteckich. Jego kariera lekkoatletyczna rozpoczęła się, gdy będąc uczniem szkoły średniej wygrał trzy razy zawody lekkoatletyczne. W autobiografii przedstawiona jest bardzo istotna rola, jaką odegrał pierwszy jego trener, Charles Riley, który zauważył wielki potencjał chłopca i wciągnął go w orbitę swoich zainteresowań: „Riley, już po pięćdziesiątce, kiedy przyjechałem do Cleveland, dostrzegł pod moją chorą skórą i patykowatym szkieletem długie, lwie nogi mojego ojca i niestrudzone płuca mojego dziadka”¹³. Jeśli chodzi o owe lata formacyjne, Owens dzieli się swoimi refleksjami na temat czerpania energii niezbędnej do rywalizacji z wewnętrznej motywacji, aby pokonywać swoje ograniczenia i móc stale jeszcze bardziej się rozwijać. Determinacja zaowocowała ostatecznym celem, jaki wyznaczył sobie młody sportowiec, a mianowicie kluczowym momentem było pojawienie się marzenia o wyjeździe na igrzyska olimpijskie: „I wiedziałem, że pojadę pewnego dnia na olimpiadę, choć wydawało się to niemożliwe kilka minut wcześniej”¹⁴.

Laury olimpijskie (Berlin 1936) i życie po igrzyskach

Dla historyków sportu kluczową częścią autobiografii jest niewątpliwie opowieść Owensa ukazująca jego przełomowe zwycięstwa odniesione podczas berlińskiej olimpiady. Już przed igrzyskami był on świadomy wagi tego, co go czekało w stolicy Niemiec:

Na początku lat trzydziestych XIX wieku moi przodkowie zostali przetransportowani statkiem przez Ocean Atlantycki z Afryki do Ameryki jako niewolnicy [...] W sierpniu 1936 roku wsiałem na statek, aby wrócić przez Ocean Atlantycki i stoczyć bitwę z Adolfem Hitlerem, człowiekiem, który uważał, że wszyscy inni ludzie powinni być niewolnikami jego i jego aryjskich armii¹⁵.

W pierwszej kolejności zaprezentowane są refleksje dotyczące społecznej i politycznej atmosfery panującej wówczas w Berlinie. Choć może się to wydawać zaskakujące, Owens stwierdza: „Podczas Igrzysk Olimpijskich w 1936 roku Hitler miał jeszcze lepszy cel niż Żydów – drużynę olimpijską Stanów Zjednoczonych”¹⁶. Opisuje traktowanie sportu przez Hitlera jako narzędzia promocji nazistowskiej ideologii, odnosząc się przy tym do amerykańskiej drużyny:

¹³ Ibidem, s. 47.

¹⁴ Ibidem, s. 56.

¹⁵ Ibidem, s. 63.

¹⁶ Ibidem, s. 71.

Po pierwsze, dużą częścią hitlerowskiej idei wyższości było to, że naziści powinni rządzić nie tylko dlatego, że są lepsi i mądrzejsi, ale dlatego, że są silniejsi i zdrowsi. Choć sam Hitler był niski, był brunetem i z pewnością nie miał atletycznego wyglądu, nieustannie mówił o swoich „wysokich, blondwłosych, niebieskookich, aryjskich supermenach”. Każda gazeta pełna była jego przechwałek na temat tego, w jaki sposób niemiecka drużyna olimpijska udowodni, że ma rację, „pokonując gorszych Amerykanów”¹⁷.

Pokazuje to prawdziwe intencje stojące za organizacją olimpiady w stolicy Trzeciej Rzeszy¹⁸. Co dodawało kolorytu rywalizacji i co rozpalało umysły fanów to fakt, że drużyna amerykańskich lekkoatletów składała się głównie z czarnoskórych gwiazd. Owens przywołuje nazwiska swoich ówczesnych kolegów, jak np. Dave Albritton (skoczek wzwyż) czy Ralph Metcalfe (sprinter), zwracając uwagę na podobny rodowód owej grupy: „Wszyscy pochodziliśmy z tego samego środowiska – biedoty z Południa, pracującej fizycznie, bojącej się Boga. Byliśmy wszystkim, czego nienawidził Hitler”¹⁹. Podkreśla też w pewnym momencie: „...w szczególności, Hitler nienawidził koloru mojej skóry”²⁰. Jak Dave Zirin słusznie odnotowuje, „jedną rzeczą, na którą Hitler i spółka nie liczyli, była dominacja nie tylko Owensa, ale wszystkich czarnoskórych Amerykanów na igrzyskach”²¹. Historia pokazała, jak bardzo się pomylił.

Biorąc pod uwagę wszystkie polityczne i rasowe napięcia związane z berlińskimi igrzyskami olimpijskimi, nie jest czymś zaskakującym, że zwycięstwa Owensa i jego kolegów odbiły się echem w Niemczech²², w Stanach Zjednoczonych i na całym świecie. Co ciekawe, Owens został dostrzeżony przez innych sportowców, co widać w ich wspomnieniach, zawierających wiele istotnych szczegółów historycznych. Dobrym przykładem jest autobiografia napisana przez polskiego biegacza długodystansowego Janusza Kusocińskiego (złotego medalisty z 1932 roku, świadka igrzysk w Niemczech), który stwierdził: „Bardzo zaprzyjaźniłem się w Berlinie z cudownym

¹⁷ Ibidem, s. 72.

¹⁸ Zob. np. J. Boykoff, *The 1936 Berlin Olympics: Race, Power, and Sportswashing*, Champaign, IL, 2023.

¹⁹ Owens, Neimark, op. cit., s. 72.

²⁰ Ibidem.

²¹ D. Zirin, *A People's History of Sports in the United States: 250 Years of Politics, Protest, People, and Play*, New York 2008, s. 79.

²² Hitler nie krył wściekłości. W jednej z rozmów miał stwierdzić: „Amerykanie powinni się wstydzić, że pozwalają, by ich medale zdobywali Murzyni. Ja sam nigdy nie podaję ręki żadnemu z nich” (Schaap, op. cit., s. 195).

Murzynem, rewelacją olimpiady – Jesse Owensem²³. Odnotował przy tym: „Owens był wspaniałym kolegą...”²⁴. Jeśli chodzi o to, jak był odbierany przez miejscowych, Kusociński relacjonuje: „...od razu stał się ogólnym ulubieńcem, szczególnie wszystkich berlińskich snobek i elegantek. Tłumy oblegały go nieustannie, w pogoni za autografem”²⁵. Tego typu opisy dostarczają cennych informacji dla historyków sportu.

Jesse Owens, 1936 r. (domena publiczna)

Powrót zwycięskich bohaterów sportu zazwyczaj owocuje entuzjastycznym powitaniem przez uradowanych fanów na ojczystej ziemi. Miało to miejsce również w przypadku Owensa, który z dumą wspominał:

Mały, chorowity chłopiec z Oakville nigdy nie marzył, na przykład, o powrocie do Nowego Jorku po pobiciu rekordów na olimpiadzie w 1936 roku i o powitaniu przez burmistrza, który miał dla niego kabriolet gotowy do przejazdu ulicami tego miasta – ulicami wypełnionymi większą liczbą ludzi, niż widziałem nawet na niemieckim stadionie, ludzi chcących mnie tylko dotknąć i dotknąć lub, gdyby nie mogli tego zrobić, zobaczyć mnie, jakbym był kimś więcej niż człowiekiem²⁶.

Inną ważną konsekwencją olimpiady, opisaną przez Owensa, są narodziny i rozwój zaskakującej przyjaźni z jego niemieckim konkurentem – Luzem Longiem. Autobiografia zawiera szczegółowy opis rywala („najlepszego przykładu aryjskiej doskonałości”²⁷), odnotowuje też jego przyjazną postawę

²³ J. Kusociński i K. Gryzewski, *Od palanta do olimpiady i w kilka lat później*, Warszawa 1957, s. 405.

²⁴ Ibidem, s. 406.

²⁵ Ibidem, s. 405.

²⁶ Owens, Neimark, op. cit., s. 93–94.

²⁷ Ibidem, s. 74.

i szczerze, pomocne rady w stosunku do Jessego²⁸. Long, który służył później w Wehrmachcie, zginął w wyniku działań wojennych. Owens po latach przyznał: „Potrzeba było wiele odwagi, by zaprzyjaźnić się ze mną na oczach Hitlera... Przetopiłbym wszystkie medale i puchary, jakie mam, i nie byłyby one nawet powłoką na dwudziestoczerokaratowej przyjaźni, jaką czułem do Luza Longa w tamtym momencie”²⁹. Owens i Long utrzymywali kontakt, korespondując ze sobą długo po zakończeniu igrzysk. W ostatnim liście, który Niemiec napisał do swojego amerykańskiego kolegi, poprosił go, by ten po wojnie odnalazł jego syna Karla, aby mu opowiedzieć o ojcu i o tym, „jak wyglądały czasy, kiedy nie byliśmy rozdzieleni przez wojnę”³⁰. Owens wspominał ze smutkiem: „Dowiedziałem się, że Luz został zabity na północnoafrykańskiej pustyni dzień lub dwa po tym, jak napisał do mnie”³¹. Co do ostatniego życzenia swego przyjaciela, chętnie je spełnił, co również skrupulatnie odnotował na kartach swojej książki.

Wartym podkreślenia aspektem przedstawionej przez Owensa relacji jest zarysowanie klimatu społeczno-politycznego w ojczyźnie – skonfliktowanej rasowo Ameryce XX wieku. Dzięki prasie, która przez moment doceniła czarnoskórych sportowców za sprawą ich wybitnych osiągnięć olimpijskich, Owens stawał się coraz bardziej znany. Dla przykładu, *New York Times* donosił po jego zwycięstwach:

Gdyby chcieli zrobić prawdziwy konkurs z jego udziałem, powinni byli kazać Jesse'emu biegać i skakać z walizką w każdej ręce. Dark Streak [pol. Ciemna Smuga] ze stanu Ohio to po prostu zgrabna wiązka stalowych sprężyn. Nie za wysoki, nie za szeroki. Od średniego do dobrze zbudowanego. Ale och! Jak gładko zaczyna biec. On po prostu płynie³².

Znany dziennikarz i pisarz sportowy Grantland Rice również nie krył zachwytu: „Żadna europejska widownia nigdy nie widziała takiej kombinacji ognistej szybkości i pozbawionej wysiłku płynności, jakby coś porwanego przez wicher”³³. Tego rodzaju opinie robiły wielkie wrażenie na fanach sportu, nie tylko w Stanach.

Należy odnotować, iż pomimo monumentalnego olimpijskiego sukcesu, czarnoskóry sportowiec stanął w obliczu poważnych wyzwań po powrocie do Stanów Zjednoczonych (tym bardziej, że został pozbawiony statusu

²⁸ Ibidem, s. 84.

²⁹ L. Schwartz, *ESPN.com: Owens pierced a myth*, „Espn.com”, 2007, [w:] <https://www.espn.com/sportscentury/features/00016393.html> (dostęp 12 VIII 2023).

³⁰ Owens, Neimark, op. cit., s. 135.

³¹ Ibidem, s. 146.

³² J. Kieran, *Three for the Streak*, „New York Times”, 6 VIII 1936, s. 28.

³³ Schaap, op. cit., s. 177.

amatora, co zakończyło jego karierę sportową). Zmagał się z trudnościami finansowymi (aby zarobić pieniądze, ścigał się nawet samochodami i końmi), doświadczył też przejawów rasizmu. Niewątpliwie jednak był nadal znany i szanowany przez ludzi pamiętających o jego osiągnięciach.

Sławę, jaką zyskał Owens, potwierdza również to, co powiedział mu kiedyś pewien amerykański urzędnik bankowy: „Jak mógłbym nie ufać człowiekowi, który pokonał Hitlera?”³⁴. Szczególną uwagę należy zwrócić na fakt, że po przystąpieniu Stanów Zjednoczonych do II wojny światowej, były sportowiec został zaproszony przez prezydenta Roosevelta (który w 1936 roku nie uhonorował Owensa zwyczajowym zaproszeniem do Białego Domu) i poproszony, „aby nadzorować zatrudnianie Murzynów w czasie wojny w fabryce Ford Motor w Detroit”³⁵. Jak Jesse wyjaśnia, „niewielu Murzynów zatrudniano wcześniej do pracy w fabrykach samochodów, a do mnie należało wybranie tych właściwych, nie tylko po to, by dogadywali się z białymi, ale byśmy wszyscy wykonali swoją pracę i wygrali wojnę”³⁶. Odzwierciedla to jego głębokie poczucie patriotyzmu. Będąc powszechnie znaną osobą, włączył się również do walki o równość rasową, o czym świadczą jego przemowy, które wygłaszał w kościołach i szkołach. Były lekkoatleta utrzymywał też zainteresowanie amerykańskim sportem, komentując: „Odkąd zakończyła się wojna, Stany Zjednoczone wydawały się przeżywać sportowy boom. [...] w lekkoatletyce robiono rzeczy, których nigdy wcześniej nie robiono”³⁷.

Powyższe rozważania dowodzą, iż osiągnięcia Owensa, szczególnie zdobycie olimpijskich laurów, wyraźnie wykraczały poza sportową rywalizację. Olimpiada zapewniła mu wyjątkową szansę, by rzucić wyzwanie uprzedzeniom rasowym i przyczynić się do obalenia koncepcji aryjskiej wyższości propagowanej przez nazistów, co też sprawnie uczynił. Jego autobiografia – poprzez opis doświadczeń życiowych – umożliwia wgląd w jego tożsamość jako czarnoskórego sportowca funkcjonującego w podzielonym rasowo amerykańskim społeczeństwie.

Podsumowanie

Sport częstokroć postrzegany jest jako „mikrokosmos społeczeństwa”, gdyż możemy w nim odnaleźć niemal wszystkie aspekty ludzkiego życia. Taka optyka pozwala zrozumieć, w jaki sposób „indywidualne postawy, wartości i przekonania w szerzej pojmowanym społeczeństwie stają się

³⁴ Owens, Neimark, op. cit., s. 128.

³⁵ Ibidem, s. 138.

³⁶ Ibidem.

³⁷ Ibidem, s. 153.

integralną częścią praktyk sportowych³⁸. Sport przez wieki odzwierciedlał, między innymi, idee i zachowania związane ze stosunkami rasowymi. Jest to widoczne w autobiografii sportowej – nie tylko osobistej narracji, ale także istotnym segmencie literatury sportowej – która stanowi ważną kronikę danego okresu historii oraz ówczesnych realiów.

Powyższa analiza wykazała, że autobiografie, jako forma ekspresji literackiej, umożliwiają czarnoskórym sportowcom opowiedzenie własnych historii, stojących niejednokrotnie w kontrze wobec innych, często stereotypowo rysowanych portretów. Autobiografie te koncentrują się często na kwestii tożsamości rasowej i funkcjonowaniu w środowisku zdominowanym przez białych; pokazują, jak sportowcy zmagają się z takimi problemami, jak wyobcowanie i odkrywanie siebie. Wielu autorów pisze o dyskryminacji, rasizmie, przeciwnościach losu i niesprawiedliwości, z jakimi mieli do czynienia na boisku i poza nim. Narracje te zatem uwypuklają różnorakie wyzwania związane z nieustannym potwierdzaniem własnej tożsamości. Co ważne, stanowią one przestrzeń do nawiązania kontaktu z czytelnikami poprzez ujawnienie aspektów życia związanych nie tylko ze sportem (jak np. religia). Autobiografie, np. Amerykanina Jessego Owensa, są zatem z jednej strony źródłem cennych spostrzeżeń natury historycznej i kulturowej, z drugiej zaś wykraczają niekiedy daleko poza świat sportu. Jako takie, niewątpliwie kształtują nasze rozumienie działalności poszczególnych jednostek (np. Owensa), które opierały się opresyjnym ideologiom, wpływając na dyskusje na temat równości, a także służąc jako źródło inspiracji dla przyszłych pokoleń.

Historia pokazała niejednokrotnie, że sport może być potężnym narzędziem walki z rasistowskimi postawami nie tylko na stadionie, ale też w pozastadionowej sferze społecznej. Życie Jessego Owensa niezaprzeczalnie pozwala nam uświadomić sobie, jakim potencjałem dysponuje sport w tym zakresie. Dowodzi ono, iż indywidualne dokonania mogą przyczynić się do pozytywnych zmian w danym społeczeństwie.

Bibliografia

Boykoff J. *The 1936 Berlin Olympics: Race, Power, and Sportswashing*, Champaign, IL, 2023.

Jesse Owens Story, [w:] jesseowens.com/biography/ (dostęp 30 I 2024).

Kieran J., *Three for the Streak*, „New York Times”, 6 VIII 1936, s. 28.

³⁸ G. H. Sage, *Introduction*, [w:] *Diversity and Social Justice in College Sports*, red. D. D. Brooks i R. Althouse, Morgantown, WV, 2007, s. 5.

- Kusociński J. i Gryżewski K., *Od palanta do olimpiady i w kilka lat później*, Warszawa 1957.
- Marcus L., *Autobiography: A Very Short Introduction*, Oxford 2018.
- Mazurkiewicz M., *Religion in the Life of Kobe Bryant*, „Journal of African American Studies”, t. 25, nr 2, VI 2021, s. 324–338, <https://doi.org/10.1007/s12111-021-09538-2>.
- McGowan L., *Football in Fiction: A History*, London, New York, 2021.
- Nauright J. i Wiggins D. K., *Race*, [w:] *Routledge Companion to Sports History*, red. S. W. Pope i J. Nauright, London, New York 2012, s. 148–161.
- Owens J. i Neimark P., *Jesse: The Man Who Outran Hitler*, New York 1978.
- Sage G. H., *Introduction*, [w:] *Diversity and Social Justice in College Sports*, red. D. D. Brooks i R. Althouse, Morgantown, WV, 2007.
- Schaap J., *Triumph: The Untold Story of Jesse Owens and Hitler's Olympics*, Boston, New York 2008.
- Schwartz L., *ESPN.com: Owens pierced a myth*, „Espn.com”, 2007, [w:] <https://www.espn.com/sportscentury/features/00016393.html> (dostęp 12 VIII 2023).
- Wiggins D. K., *Out of the Shadows: A Biographical History of African American Athletes*, Fayetteville, AR, 2008.
- Wiggins D. K. i Miller P. B., *The Unlevel Playing Field: A Documentary History of the African American Experience in Sport*, Champaign, IL, 2003.
- Zirin D., *A People's History of Sports in the United States: 250 Years of Politics, Protest, People, and Play*, New York 2008.